

PROSINEC 2020

OBSAH

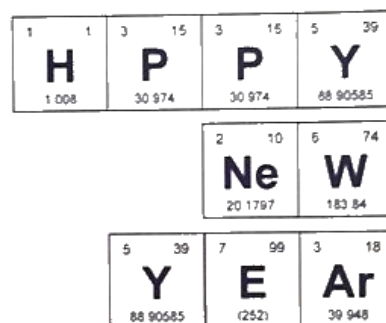
- NKC na domácí scéně
- My a Evropa
- NKC v médiích
- Vědecké objevy a úspěchy roku 2020

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

začátek nového roku bývá časem předsevzetí a bilancování. Rok 2020 byl pro mnohé z nás pravděpodobně jedním z nejnáročnějších období, jaké jsme museli prožít. V prosincovém čísle našeho newsletteru tak chceme letošní rok přivítat optimisticky, a to vzpomínkou na vše dobré, co se podařilo uskutečnit navzdory nečekaným výzvám uplynulého roku. Přinášíme vám proto informace o pokroku, kterého NKC – gender a věda v roce 2020 dosáhlo, výběr toho nejlepšího z celkem 50 mediálních zmínek o aktivitách NKC, ale i rekapitulaci „zlatých hřebů“ vědy a rovnosti.

S přáním všeho nejlepšího do roku 2021 za tým NKC – gender a věda

Kristýna Veitová

Podpora institucí

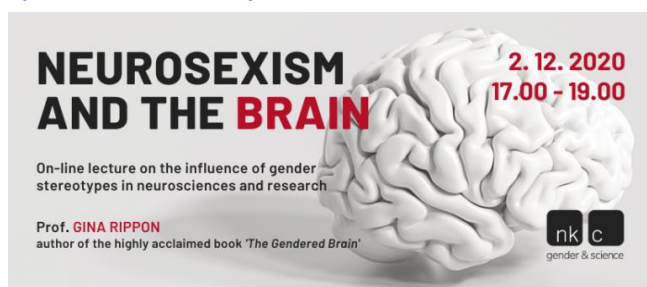
Komunita pro změnu v průběhu celého roku 2020 sledovala nejnovější vývoj v Evropském výzkumném prostoru a poskytovala informace o záměru Evropské komise zahrnout plány genderové rovnosti mezi podmínky pro získání podpory z nadcházejícího programu Horizont Evropa. Společně s odbornicemi Anitou Thaler a Jennifer Dahmen-Adkins jsme uspořádaly workshop „Resistances to Change“, který se zaměřil na překonávání resistencí vůči změnám směrem ke spravedlivějším pracovním podmínkám v institucích.

V září vyvrcholila intenzivní spolupráce s Fyzikálním ústavem Akademie věd ČR, a to formou série přednášek s názvem „Akademická kariéra z jiných perspektiv.“ Přednášky představily pracovnícím a pracovníkům FZÚ témata rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem, rodičovství a rovných příležitostí.

Kromě individuálních konzultací pro řadu českých výzkumných a vysokých škol (CEITEC, UHK, FEL ČVUT) jsme také uspořádaly workshopy na míru o rovných pracovních podmínkách (FNUSA, Agrovýzkum Rapotín) a otevřené workshopy pro členky a členy Komunita pro změnu. Cílem obou otevřených seminářů bylo poskytnout více informací o plánech genderové rovnosti. První se zaměřil na obecné informace, zatímco druhý poskytl podrobnosti o tématu genderových auditů.

Velký úspěch sklidily online přednášky se zahraničními odbornicemi. V říjnu jsme pozvali prof. Sabine Oertelt-Prigione, která hovořila o [genderových aspektech a genderové slepotě výzkumu a lékařských studií COVID-19](#). Na začátku prosince jsme uspořádali přednášku prof.

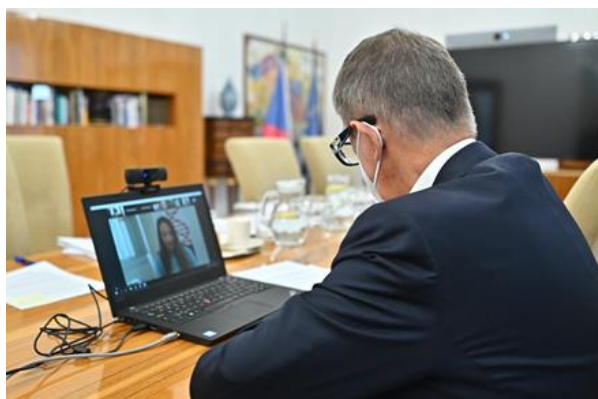
Giny Rippon o [neurosexismu a genderových stereotypech v neurovědách](#). Celkem se obou akcí zúčastnilo rekordních 210 lidí.

Pro rok 2021 plánuje Komunita pro změnu sérii seminářů, které se zaměří na plány genderové rovnosti, jejich přípravu a implementaci. Začátkem roku bude také na našem webu k dispozici aktualizovaná metodika provádění rovnosti žen a mužů ve výzkumu, zohledňující nejnovější vývoj na úrovni EU.

Domácí politika

Rok 2020 byl na politické úrovni pro tým NKC sice náročný, ale velmi úspěšný. Díky členství v několika poradních a odborných orgánech jsme přispěli k tvorbě Národní strategie výzkumu, vývoje a inovací 2021+, která se vůbec poprvé zabývá otázkami rovnosti žen a mužů. Podíleli jsme se také na vypracování Strategie rovnosti 2021+, která bude obsahovat část věnovanou výzkumu a inovacím. Po jmenování nových členek Rady pro vědu, výzkum a inovace zahájila kolegyně Hana Tenglerová úzkou spolupráci s odpovědnou členkou Rady a vypracovala

metodiky pro poskytovatele v oblasti genderové rovnosti. Metodika byla Radou přijata na podzim 2020 a poté byla představena Vědecké radě Grantové agentury ČR a fóru poskytovatelů.

V říjnu 2020 uspořádalo NKC pod záštitou předsedy vlády Andreje Babiše a vládní zmocněnkyně pro lidská práva Heleny Válkové šestou národní konferenci o příležitostech a výzvách v kariéře výzkumnic. Akce se zúčastnilo osmdesát lidí z akademické obce, včetně řady vedoucích klíčových výzkumných institucí a orgánů státní správy.

Kromě pokračující spolupráce s Ministerstvem školství jsme v roce 2020 prohloubili spolupráci s Akademií věd a s Úřadem vlády. V nadcházejícím roce se těšíme na zahájení spolupráce s novou pracovní skupinou, která bude ustavena při Akademii věd po zvolení nové akademické rady.

Mentoring

Nejdůležitější událostí loňského ročníku mentoringového programu byla mezinárodní online konference „[Mentoring in Academia and Research: a Tool to Improve Gender Equality in Human Resource Management](#)“. Konference, která se konala online 23. října, byla organizována NKC a evropskou sítí mentoringových programů eument-net. Program konference byl rozdělen na tři sekce, na nichž se diskutovalo o tvorbě mentoringového programu či práce s mentees a s mentory či mentorkami. Online formát, který si vynutila pandemie COVID-19, sice zamezil osobnímu kontaktu, ale zároveň umožnil účast mnohem širšímu publiku – konference se zúčastnilo více než 70 lidí z 18 zemí světa. Další informace si můžete přečíst [zde](#).

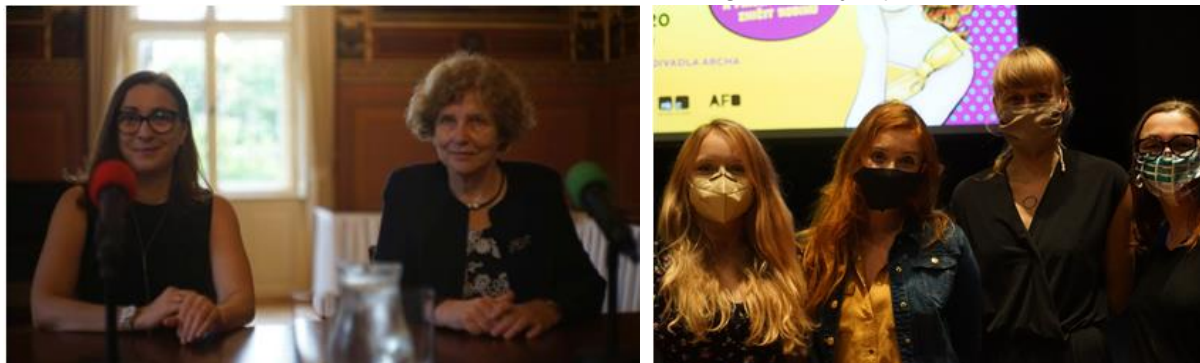
Pro veřejnost

Na poli popularizačních aktivit pro nás rok 2020 začal již tradičním Mezinárodním dnem žen a dívek ve vědě, ke kterému jsme v únoru připravily 11denní kampaň na sociálních sítích. #HolkyVeVědě a #GirlsInScience získaly pozornost tisíců čtenářek a čtenářů a upozornily na 14 nadějných začínajících vědkyň. „Chtěly jsme ukázat jejich úspěchy a motivovat pro vědeckou profesi další dívky,“ řekla ke [kampani](#) vedoucí NKC, Marcela Linková.

Na první akci jsme si kvůli epidemiologické situaci musely počkat až do srpna, ale vyplatilo se. V pořadí již třetí brunch pro začínající vědkyně s vysoce postavenou či vynikající vědkyní tentokrát proběhl s předsedkyní Grantové agentury ČR, dr. Alice Valkárové. Na akci s názvem „[Přes překážky](#)“ s ní o svých problémech a návrzích k jejich řešení přišlo diskutovat na 50 vědkyň z celého Česka.

Následovalo nejrušnější období roku – v říjnu a listopadu totiž proběhly všechny plánované diskuse. První z nich, říjnová „[Feministická eroze](#)“, organizovaná v rámci ozvěn AFO Olomouc

v Praze, se zabývala tématem antifeministických postojů v české společnosti. V pořadí druhá diskuse s názvem „[Soukromý život žen během pandemie](#)“, organizovaná v rámci Týdne vědy a techniky, se věnovala dopadu pandemie na české ženy. Jak důležité toto téma pro společnost je, se odrazilo v neobvykle vysokém počtu registrovaných účastnic a účastníků - 120. Třetí a poslední diskuse „[Výzvy asistenčních technologií](#)“ v rámci Noci vědců a vědkyň otevřela dosud přehlížené téma diskriminace v technologickém vývoji.

V tomto roce pro vás chystáme novinku – nové webové stránky, které se budou zabývat tématem genderové dimenze ve výzkumu, vývoji a inovacích. Kromě již zveřejněných dílů rubriky „Jedna velikost nesedí všem“ se zde budete moci seznámit i s celou další řadou oblastí, ve kterých může mít nedostatek rozmanitosti nebezpečné, a někdy až smrtelné následky.

O spuštění webu vás budeme informovat nejen v našem newsletteru, ale také na našich sociálních sítích, na nichž k naší radosti stále přibývají sledující. Aktuality o aktivitách našeho oddělení, informace o zahraničních výzkumech, profily úspěšných vědkyň a mnoho dalšího můžete nalézt na našem [Facebooku](#), [Instagramu](#) a [Twitteru](#). Videozáznamy z našich akcí jsou k dispozici na [YouTube](#) kanále.

MY A EVROPA

Marcela Linková

Rok 2020 se nesl v duchu velkých očekávání v oblasti genderové rovnosti v Evropském výzkumném prostoru. Nyní víme, že tato problematika, i přes politický odpor některých zemí EU, v evropské agendě výzkumu a inovací nejen zůstane, ale nově bude v řadě oblastí posílena. Jednou z takových oblastí bude i program Horizont Europa, ve kterém chce Evropská komise zavést požadavek tzv. plánů genderové rovnosti (GEP) pro uchazeče. Po oznámení tohoto záměru ustanovila [Stálá pracovní skupina pro rovnost žen a mužů ve výzkumu a inovacích](#) (SWG GRI), jíž mám tu čest již druhé funkční období předsedat, pracovní skupinu, která mapuje situaci v členských státech EU a asociovaných zemích z hlediska toho, kde a na jakém základě jsou GEPy implementovány.

SWG GRI pečlivě sledovala celou přípravu nového Evropského výzkumného prostoru. Přispěla např. ke stanovisku Výboru pro evropský výzkumný prostor (ERAC) a svým vlastním [pozičním dokumentem k budoucím prioritám v oblasti rovnosti žen a mužů v ERA](#). Mezi klíčová doporučení patří ponechat institucionální změnu jako základní princip pro reformu všech institucí ERA, zachovat rovnost žen a mužů jako prioritní agendu a nadále se věnovat genderově podmíněnému násilí na akademické půdě.

Právě v této oblasti SWG GRI dokončila více než roční práci na analýze opatření vnitrostátních orgánů proti genderově podmíněnému násilí a sexuálnímu obtěžování na akademické půdě. Ke [zprávě SWG GRI](#) je připojeno politické shrnutí s názvem „[Mobilizace k vymýcení genderově podmíněného násilí a sexuálního obtěžování: nový impuls pro rovnost žen a mužů v](#)

[Evropském výzkumném prostoru](#)“, ve které předkládáme hlavní zjištění a doporučení vnitrostátním orgánům, Komisi a subjektům financujícím výzkum. Hlavním zjištěním SWG GRI bylo, že genderově podmíněné násilí je až na několik výjimek nepřiznaným problémem a že o tomto problému nemáme dostatečné povědomí. To by měl napravit nový evropský projekt Unisafe, který zahajuje k prvnímu únoru 2021 a kterého se NKC – gender a věda účastní a bude zkoumat genderově podmíněné násilí a sexuální obtěžování v akademickém prostředí v EU.

Ve spojitosti s vypuknutím pandemie COVID-19 obrátila SWG GRI svou pozornost též k dopadům koronaviru a připravila [poziční dokument o genderových dopadech na výzkum a výzkumnou komunitu](#).

SWG GRI rovněž přezkoumala sedm doporučení ohledně cílů a kvót ke zlepšení vyváženosti žen a mužů na rozhodovacích pozicích, která jsou obsažena v pokynech Komise a Helsinské skupiny z roku 2018. Ve [Zprávě o plnění cílů: Opatření v návaznosti na doporučení týkající se pokynů z roku 2018](#) zdůrazňujeme, že mnoho členských států a přidružených zemí dosáhlo značného pokroku a vyvíjí vnitrostátní i institucionální politické rámce pro prosazování genderové rovnováhy v rozhodování. Zpráva též zdůrazňuje přetrvávající rozdíly mezi jednotlivými členskými zeměmi. Pozitivní je, že shromažďování statistických údajů se v průběhu let zlepšilo a dnes jsou obecně k dispozici statistické údaje o pozicích s rozhodovací pravomocí.

NKC V MÉDIÍCH

Blanka Nyklová: Domácí násilí během pandemie roste

Velký mediální ohlas měl v roce 2020 kvalitativní výzkum naší kolegyně Blanky Nyklové a Dany Moree (FHS UK), který ukázal, že poptávka po službách organizací, které pomáhají obětem domácího násilí, během jarní celostátní karantény vzrostla o téměř 40 %. Tato i další znepokojivá zjištění jejich výzkumu získala velkou pozornost, a vědkyně se tak objevily v řadě rozhovorů pro [online deníky](#) i [rozhlasové stanice](#).

Blanka Nyklová také působila jako česká národní odbornice ve studii Evropského institutu pro rovnost žen a mužů (EIGE) o domácím násilí. EIGE zveřejnila dvě tiskové zprávy, které hodnotí opatření přijatá zeměmi EU na ochranu žen během pandemie. Přes přítomnost naší kolegyně však ani jedna z tiskových zpráv nezmiňuje Českou republiku. „Zaměřují se na příklady dobré praxe, a ty zde bohužel stále chybí,“ říká Nyklová, jejíž výzkum se mediálně stal jedním z nejvýraznějších počínů Sociologického ústavu AV ČR v roce 2020.

Nina Fárová: Potřebujeme zjistit, že je stejně špatných učitelů jako špatných učitelek

O českém školství se v posledních letech mluví především v souvislosti s jeho „[krizí](#)“ a nízkou kvalitou. Ta je přičítána řadě faktorů, jako je nedostatek vyučujících, nízké finanční ohodnocení či vysoká feminizace oboru. Naše kolegyně

Nina Fárová se nízkému počtu mužů v primárním školství rozhodla věnovat ve své [dizertační práci](#). „Jako problém se feminizace primárního školství začala v mediálním prostoru objevovat přibližně od roku 2015, a to velmi výrazně. Osobně si to vysvětluju příklonem ke konzervativnějším hodnotám. Ve společnosti začalo být tolerovatelné říkat o ženách, že nejsou tak dobré, a naopak zvýznamňovat mužský princip,“ říká Fárová v jednom z [rozhovorů](#), které v roce 2020 na toto téma poskytla.

Kristýna Veitová: Muži jsou vnímáni jako norma, ženy jako odchylka

Mediálním „zářezem“ roku 2020 se stala i rubrika našeho newsletteru „Jedna velikost nesedí všem“. Jednotlivé epizody tohoto seriálu vycházely v tištěné podobě každých 14 dní v [Technickém týdeníku](#). Pozornosti se ale tématu genderové dimenze, které rubrika v českém veřejném prostoru otevřela, dostalo i v jiných platformách. Ať už jde o článek pro [iDnes.cz](#), který se věnuje vysoké chybovosti v diagnostice srdečních chorob u žen, či článek Pavla Houdka pro [Deník N](#), jenž zmínil celou řadu příkladů z naší rubriky „Jedna velikost nesedí všem“, rozpoutávají vášnivou debatu a plní tak svůj cíl – ukázat, kde všude věda, výzkum a inovace mohou fungovat lépe a odpovědněji.

VĚDECKÉ OBJEVY A ÚSPĚCHY ROKU 2020

Z Liberce do Harvardu: Studentka a student budou vyvíjet umělou ledvinu

Umělý orgán, který dokáže plně nahradit ten, který přestane sloužit. Ne, nejde o scénář sci-fi filmu, ale o reálný výzkum, na kterém se v prestižním americkém Wyssově institutu při Harvardově univerzitě v roce 2020 začali podílet i vůbec první Češi – doktorandka Markéta Klíčová a doktorand Jakub Erben z Technické univerzity v Liberci. Jejich umělá ledvina, založená na

systému takzvaného origami orgánu – velmi jemné struktury skládaných nanomembrán sloužící jako „lešení“ pro růst ledvinových buněk – má po čase vytvořit umělý orgán plnící stejnou funkci jako klasická ledvina. Jejich úspěch by tak znamenal transplantační revoluci, jelikož by se mnohonásobně zvýšila dostupnost ledviny, jež je vůbec nejčastěji transplantovaným orgánem. „Českou vědu a možná českou společnost je obecně potřeba zbavit pocitu méněcennosti a najít důvěru ve své schopnosti,“ říká o společném objevu Klíčová. Více o úspěchu české dvojice [zde](#).

Druhá Země? Mladá vědkyně objevila 17 nových planet

V únoru obletěla svět zpráva o tom, že studentka astronomie z kanadské University of British Columbia Michelle Kunimoto, strčila do kapsy své zkušenější kolegy, když po nich prošla jejich data a objevila 17 nových planet, které oni přehlédli. Jedna z planet, pojmenovaná KIC-7340288, by navíc mohla být obyvatelná. „Leží asi tisíc světelných let od Země, takže se k ní jen tak v nejbližší době nedostaneme,“ uvedla Kunimoto. „Je to ale vzrušující objev, protože doposud bylo na základě dat z mise Kepler potvrzeno jen 15 malých planet v obyvatelné zóně,“ popsala význam své [práce](#).

Česká vědkyně Lucie Augustovičová přišla na to, jak ochladit molekuly. Na Harvardu díky ní zkusí nemožné

Unikátní objev, který může posunout hranice fyziky – tak vědecká komunita označuje počín doktorky Lucie Augustovičové, která přišla na způsob, jakým by se daly molekuly ochladit takřka k absolutní nule. Jí objevený efekt, který k ochlazení molekul na teplotu $-273.15\text{ }^{\circ}\text{C}$ vede

a jenž vědecká komunita dlouho považovala za nemožný, se právě snaží realizovat výzkumný tým na Harvardu. Pokud za pomoci objevu dr. Augustovičové uspěje, dokáže něco, co předtím ještě nikdo nedokázal. Zatím se totiž něco podobného povedlo jen s atomy, a to trojici vědců, jež za tento počín získala Nobelovou cenu za fyziku. V roce 2020 se tak možná blýsklo na časy, kdy i Česká republika bude mít svou laureátku. Více o objevu dr. Augustovičové [zde](#).

Udílení Nobelovy ceny ovládly ženské laureátky

Nobelova cena byla od svého založení v roce 1895 udělena již celkem 962 lidem. Pouze 57 z nich ale byly ženy, což ve výsledném poměru znamená jen 6% zastoupení. I proto bylo vyhlášení ročníku 2020 tak výjimečné, jelikož Nobelovu cenu si odnesly hned čtyři laureátky ve třech oblastech. První z nich je astrofyzikarka Andrea Ghez, jež obdržela Nobelovu cenu za fyziku, a stala se tak teprve čtvrtou ženou, která v tomto oboru cenu získala. Vlna ženských vítězství následně pokračovala udělením Nobelovy ceny za chemii. V pořadí šestou a sedmou ženou, které kdy cenu na poli chemie dostaly, se staly Jennifer Doudna a Emmanuelle Charpentier. Jsou zároveň prvními laureátkami, které se o cenu za chemii nemusí dělit s mužem. Čtvrtou hrdinkou nobelovského udělování se stala básnířka Louise Glück, které byla udělena Nobelova cena za literaturu. Více o vědkyních a jejich objevech naleznete [zde](#).

Víte o něčem zajímavém, o čem bychom podle vás měly v newsletteru informovat? Napište nám na nkc@soc.cas.cz

NEWSLETTER prosinec 2020

Měsíčník newsletter vydává Národní kontaktní centrum – gender a věda Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.
ISSN 1801–7339.

Newsletter vychází s podporou grantu Inter-excellence LTI17013 a podporou RVO 68378025_Rozvoj
výzkumné organizace_ SOÚ AV ČR

Adresa redakce: Jilská 1, Praha 1 110 00

Redakce: NKC – gender a věda

Korektury: Alena Orten

K odběru newsletteru se lze přihlásit na webových stránkách www.genderveda.cz

Sledovat nás můžete také na sociálních sítích:

